

XAVIER SABATA & VESPRES D'ARNADÍ InVisibili

— Simfònics al Palau 2022|2023 —

DISSABTE, 29 ABRIL 2023 – 18.30 h
Palau de la Música Catalana - Sala de Concerts

XAVIER SABATA & VESPRES D'ARNADÍ

InVisibili

VESPRES D'ARNADÍ

ORQUESTRA BARROCA

Xavier Sabata
CONTRATENOR

Dani Espasa
CLAVECÍ I DIRECCIÓ

VIOLINS I
Farran Sylvan James,
Kathleen Leidig,
Adriana Alcaide i Maria Roca

VIOLINS II
Oriol Algueró, Cecilia Clares,
Ángela Moro i Maria Gomis

VIOLES
Natan Paruzel i Elisabeth Gex

VIOLONCELS
Oleguer Aymamí i Oriol Aymat

CONTRABAIX
Mario Lisarde

OBOÈS
Pere Saragossa i Iván Alcazo

FAGOT
Carles Vallès

TIORBA
Rafael Bonavita

Durada aproximada: 90 minuts

I PART

TOMASO ALBINONI (1671-1751)
Il nascimento dell'Aurora (ca. 1710). Simfonia

GIOVANNI BONONCINI (1670-1747)
Astianatte (1727). Ària: «Render mi vuole» (Pirro)

GIOVANNI ALBERTO RISTORI (1692-1753)
Le fate (1736). Ària: «Bellezze adorate» (Ruggiero)

ANTONIO LOTTI (1667-1740)
Ascanio (1718). Simfonia

DOMENICO SARRO (1679-1744)
Siroe, re di Persia (1726). Ària: «Gelido in ogni vena» (Cosroe)

GEMINIANO GIACOMELLI (1692-1740)
Gianguir (1728). Ària: «Date o trombe il suon guerriero»

II PART

ALESSANDRO SCARLATTI (1660-1725)
Toccata núm. 2 en La menor,
del Primo e secondo libro di toccate per cembalo (1723)

FRANCESCO GASPARINI (1661-1727)
L'oracolo del fato (1709). Ària: «Qui ti scrivo o nome amato» (Cefalo)

NICOLA ANTONIO GIACINTO PORPORA (1686-1768)
Deianira, Iole ed Ercole (1711). Ària: «Scuote la chioma d'oro» (Deianira)

FRANCESCO MANCINI (1672-1737)
Alessandro il Grande in Sidone (1706). Simfonia

GEMINIANO GIACOMELLI (1692-1740)
Gianguir (1728). Ària: «Mi par sentir la bella» (Cosrovio)

GIOVANNI PORTA (1675-1755)
Farnace (1731). Ària: «Non sempre grandina» (Farnace)

PROPER
CONCERTS

JULIAN RACHLIN SIMFONIA JÚPITER MOZART

Ds. 13 maig 2023, 18.30 h

W. A. Mozart *Simfonia concertant*
per a violí i viola
M. von Martines *Simfonia en Do*
W. A. Mozart *Simfonia núm. 41, "Júpiter"*

Sarah McElravy, violí i viola
Julian Rachlin, violí i director
Orquestra Simfònica del Vallès

LA NOVENA BEETHOVEN

Ds. 27 maig 2023, 18.30 h

C. Shaw *Music in common time*
L. van Beethoven *Simfonia núm. 9*

María Hinojosa, soprano
Marta Valero, mezzosoprano
Joan Francesc Folqué, tenor
Guillem Batllori, baríton
Orfeó Català (Pablo Larraz, director)
Marzena Diakun, director
Orquestra Simfònica del Vallès

INVISIBILI

Pablo J. Vayón, crític musical del *Diario de Sevilla*

A principis del segle XVIII, l'òpera italiana estava vivint els canvis més importants des que dècades abans havia començat a representar-se en teatres públics, cosa que va passar per primera vegada a Venècia el 1637. El 1691, Giovanni Carlo Grimani i el seu bibliotecari personal, Apostolo Zeno, havien fundat l'Accademia degli Animosi, des de la qual van impulsar la reforma del llibret operístic. Les seves intencions eren recuperar els ideals clàssics d'unitat dramàtica i decòrum escènic, és a dir, posar fi a la infinitat de personatges i trames paral·leles (algunes sempre còmiques) i als comportaments ridículs, fins i tot de personatges nobles, als quals s'havien anat inclinant les obres escrites pels professionals venecians de la ploma.

Les modificacions als llibrets, que no només afectaven el fons de les obres, sinó també les estructures, amb recitatius *secchi* radicalment separats de les àries, que per norma tancaven les escenes, anaven a propiciar canvis musicals en un moment en què l'òpera italiana estava coneixent la segona gran expansió de la seva història: entre 1680 i 1730, el gènere va arribar almenys a cent trenta ciutats i pobles de tot Europa. Venècia a poc a poc va deixar de ser el centre neuràlgic de l'art líric just quan, sobre aquests nous principis, estava creant el *melodramma*, sovint conegut, també, com a òpera seriosa per distingir-la de l'òpera bufa, que feia igualment els primers passos.

Apostolo Zeno es va acabar vinculant a la cort imperial de Viena com a poeta oficial, lloc en què seria succeït pel romà Pietro Metastasio, el llibretista més influent del segle XVIII, que aprofundiria en els seus postulats. El nou estil, que va assumir també l'aparició de l'ària *da capo*, una forma tripartida en què la tercera secció era una repetició ornamentada de la primera, impulsaria l'exacerbació del *bel canto* mitjançant un virtuosisme que va aconseguir la màxima expressió en l'escola napolitana i que faria la fama i la fortuna dels divos més destacats del gènere, sempre amb veus agudes: sopranos i *castrati*.

Aquest programa ens porta just al moment crucial en què aquests canvis s'estaven produint, amb música composta entre 1706 i 1736. A més d'algunes peces instrumentals, el gruix de la proposta de Xavier Sabata i Dani Espasa se centra en àries *da capo* concebudes per un conjunt de compositors que, amb alguna excepció, no consten entre els més cèlebres avui dia. Són per això els «invisibles», una denominació que arriba també als membres de l'orquestra, que tenen en moltes d'aquestes àries papers solistes.

Entre les peces instrumentals, la que sorprèn més és la presència d'una *toccata* d'Alessandro Scarlatti, un autor essencial en el desenvolupament de les àries *da capo* i de l'òpera seriosa, que aquí compareix, però, amb un exemple del més fantasiós, imaginatiu i virtuosístic estil per a tecla de l'època. La resta de peces instrumentals són simfonies, enteses en aquell moment com a preludis d'obres teatrals, encara que són ben diferents entre elles: la d'Albinoni té un caràcter contrapuntístic, la de Lotti és d'estil francès, amb els solemnes ritmes puntejats i la segona secció

fugada, mentre que la de Mancini reflecteix el model bàsic de la forma que s'anava a imposar com a obertura a la italiana, amb tres moviments que copien els del concert (ràpid-lent-ràpid) i una indiscutible lleugeresa de caràcter.

Albinoni és avui més conegut com a autor de música instrumental (fins i tot per obres que no va escriure mai!), però va ser, sobretot, un excel·lent operista que va fer amb naturalitat la transició entre el tradicional estil venecià i les noves formes, encara que en aquest concert hi és present amb una peça pastoral, *Il nascimento dell'Aurora*, una mena de serenata potser concebuda el 1710 per a la residència de l'ambaixador austríac a Venècia.

Nicola Porpora és un altre dels compositors més coneguts del programa. Napolità i professor de grans divos, és presentat amb una peça que pertany a una amable serenata, *Deianira, Iole ed Ercole*, oferta, possiblement, al palau del príncep de Hesse-Darmstadt el 1711 i l'any següent a Nàpols. "Quote la chio-ma d'oro" inclou un *obbligato* de violoncel.

Francesco Gasparini va ser company de Vivaldi a l'Ospedale della Pietà, a més de treballar molt a Roma i ser professor de Domenico Scarlatti. *L'oracolo del fato* és, també, una obra primerenca (1709), que sabem que es va interpretar a Viena just deu anys després. L'estil de "Qui ti scrivo o nome amato", amb corda polsada *obbligata*, encara és més proper al moderat estil venecià antic que a l'hipervirtuosisme napolità que encara havia d'arribar.

La resta d'obres del repertori, que daten ja dels anys vint i trenta del segle XVIII, corresponen a aquestes formes. Va ser significativa de l'ambient operístic de l'època l'*Astianatte*, que Bononcini, membre d'una important nissaga musical, va estrenar a la Royal Academy of Music de Londres (la companyia que dirigia Händel) el 1727, quan va tenir lloc el famós incident entre Cuzzoni i Bordoni, les dues grans dives de la companyia, que es van embarcar en una baralla sobre l'escena, cosa que va precipitar la fi de la Royal Academy of Music. Ristori era bolonyès, però va acabar treballant a Dresden, on va presentar *Le fate*, una òpera breu.

Això demostra l'èxit del gènere fora d'Itàlia. Així, Porta, malgrat que era venecià, també va acabar fent òpera a Londres i Munic. El seu *Farnace* es va estrenar, en tot cas, a Bolonya. És ben representativa del nou estil napolità l'ària "Mi par sentir la bella" —extreta de *Gianguir*, una òpera amb llibret de Zeno que Giacomelli va estrenar a Venècia—, que inclou un delicat *obbligato* d'oboè i un acompanyament expressiu en *pizzicato*.

"Siroe, re di Persia" va ser un llibret escrit per Metastasio per a Leonardo Vinci, que el va presentar a Venècia el 1726, si bé molts altres compositors hi van posar música. Sarro, un compositor original de la Pulla, ho va fer al Teatre San Bartolomeo de Nàpols el 1727, versió que incloïa l'ària "Gelido in ogni vena", el text de la qual realment surt del *Farnace* que Antonio Maria Lucchini havia escrit per a Vinci el 1724 i que s'ha popularitzat en la versió que en va fer Vivaldi tres anys després.

Al cicle Simfònics al Palau col·labora:

B Sabadell
Fundació

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Ajuntament de Barcelona
Institut de Cultura

Patrocinadors i col·laboradors principals de l'OSV

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació Barcelona **Diputació de Girona**

Ajuntament de Sabadell **B Sabadell**
Fundació

Fundació FLUIDRA
Llegat Joan Planes

moventia
de moviment des de 1923

Col·laboradors de l'OSV

UAB **BENVIC** **M M A R E S M E**

FUNDACIÓ
OPERA
CATALUNYA

Media partners

LAVANGUARDIA **Cat Música**

REVISTA MUSICAL CATALANA **440¹**
clàssica & jazz

NÚVOL **BCN FILM FEST**

L'OSV forma part de **clade**
Grup d'Orquestra

Finançat per

Unió Europea **Fons Europeu** **Next Generation** **Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia**

Next Generation Catalunya **Generalitat de Catalunya**

Troba'ns a:
www.palaumusica.cat
www.osvalles.com

XAVIER SABATA, contratenor

Nascut a Avià (Barcelona), va estudiar saxofon al Conservatori Superior de Música i interpretació teatral a l'Institut del Teatre de Barcelona, abans d'especialitzar-se en cant històric a l'Escola Superior de Música de Catalunya. Posteriorment, es va traslladar a Alemanya per cursar un màster de Liedgestaltung amb Hartmut Höll i Mitsuko Shira a la Hochschule für Musik a Karlsruhe. Va debutar com a contratenor a l'Òpera de Lió el 2004, i des de llavors s'ha centrat en l'activitat operística als principals teatres d'òpera de món: el Teatro Real de Madrid, el Liceu de Barcelona, el Théâtre des Champs-Élysées, el Barbican de Londres, les òperes de Frankfurt, Berlín, Hamburg, Zuric, Basilea i Berna, el Kennedy Center a Washington, el Lincoln Center de Nova York o el Chicago Concert Hall, entre d'altres. Cal destacar el seu debut a l'Òpera de Viena. Especialitzat en música barroca, el seu amplíssim repertori abasta més de quatre segles i ha estrenat nombroses obres vocals i escèniques compostes específicament per a ell. Actualment, és artista exclusiu del segell francès Aparté, amb el qual ha publicat quatre àlbums en solitari. La tardor del 2021, va debutar com a director d'escena al Gran Teatre del Liceu de Barcelona escenificant i protagonitzant *Pierrot lunaire* de Schönberg.

DANI ESPASA, clavecí i direcció

Nascut a la Canonja (Tarragona), va estudiar piano als conservatoris de Tarragona i Barcelona i Arquitectura a la UPC de Barcelona. Treballa com a compositor, pianista i director musical de dansa, televisió, cinema i, sobretot, de teatre, en col·laboració amb directors d'escena com Lluís Pasqual, Calixto Bieito, Josep Maria Flotats, Joan Ollé, Sergi Belbel o Jordi Prat i Coll, entre altres. Després de completar els estudis de clavecí i baix continu inicia una intensa activitat amb grups de música barroca, renaixentista i medieval com Hespèrion XXI, Le Concert des Nations, L'Arpeggiata, Mala Punica, The Rare Fruits Council, La Hispanoflamenca, Les Sacqueboutiers, Musica Alchemica o La Caravaggia, a més de dirigir Vespres d'Arnadí. Ha actuat en prestigiosos festivals i sales de concerts a Europa, Amèrica i Àsia. Dirigeix l'Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya (OBC), l'Orquestra del Gran Teatre del Liceu, l'Orquestra Nacional Clàssica d'Andorra i L'ensemble de música contemporània Bcn216. Des del 2003 és pianista i clavecinista col·laborador de l'OBC. Ha participat en més de quaranta treballs discogràfics. Dani Espasa és, sens dubte, un dels noms més polifacètics de la música antiga actual.

VESPRES D'ARNADÍ

Orquestra barroca creada l'any 2005 per Dani Espasa i Pere Saragossa per oferir versions plenes d'emoció, frescor i espontaneïtat, utilitzant instruments i criteris històrics. El seu nom recorda els concerts que al segle XVIII s'oferien habitualment als vespres com a postres dels sopars distingits dels nobles i els burgesos. Carabassa, sucre i ametlles són els ingredients de l'arnadí, una de les postres més antigues del País Valencià. El conjunt ha actuat a importants sales de concerts i festivals, com el Wigmore Hall de Londres o el Festival Händel de Halle (Alemanya) i en altres auditoris i festivals com els de Peralada, Torroella, Barcelona, Praga, Ostrava, Madeira, Sevilla, Santander, Santiago de Compostel·la, Lugo i Madrid. Els seus treballs discogràfics han rebut molt bones crítiques. Amb el segell Musièpoca han enregistrar: *Pièces de symphonie* de Charles Desmazes, *Missa en Re major* de Josep Mir i Llussà i *Anna Maria Strada* de Händel. El quart disc es va presentar el 2019 amb el segell Aparté, titulat *L'Alessandro amante*, protagonitzat pel contratenor Xavier Sabata. Amb el mateix cantant el 2023 presentaran el disc *InVisibili*. Rep ajudes del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, de l'Institut Ramon Llull i de l'Institut Nacional de les Arts Escèniques i de la Música (INAEM) del Ministeri de Cultura i Esport.